

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 424

**Rachunek kosztów
Rachunkowość zarządcza
Controlling**

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Jadwiga Marcinek
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Barbara Cibis
Łamanie: Beata Mazur
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-574-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
53-345 Wrocław, ul. Komandorska 118/120
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	7
Tomasz Ankiewicz, Zofia Wiszkowska: Charakterystyka procesu ustalenia kosztu jednostkowego produktu w przedsiębiorstwie branży meblarskiej / Description of the establishment of the unit cost of manufacturing goods in a furniture branch company.....	9
Anna Balicka: Zewnętrzne źródła informacji w rachunkowości zarządczej przedsiębiorstw branży motoryzacyjnej / External sources of information for the accounting management of automotive sector enterprises	21
Magdalena Barańska: Analiza SWOT jako narzędzie controllingu strategicznego w międzynarodowym przedsiębiorstwie budowlanym / SWOT analysis as an instrument of strategic controlling – a case study of an international construction company.....	31
Piotr Bednarek: Niestandardowe wyznaczniki jakości audytu wewnętrznego / Non-standard indicators of internal audit quality	41
Magdalena Chmielowiec-Lewczuk: Controlling kosztów w zakładzie ubezpieczeń / Cost controlling in an insurance company	50
Joanna Dyczkowska: Prezentacja kosztów B+R w raportach rocznych europejskich spółek biotechnologicznych / Presentation of R&D costs in annual reports of biotechnological companies	60
Tomasz Dyczkowski: Wpływ źródeł finansowania na planowanie i kontrolę w organizacjach pożytku publicznego / An impact of financing sources on planning and control in public benefit organisations	72
Izabela Emerling: Wykorzystanie rachunku kosztów działań do planowania kosztów banku / Use of activity based costing to plan bank's costs	86
Rafał Jagoda, Magdalena Kryska: Koszt kredytów hipotecznych we franku szwajcarskim a ryzyko utraty wypłacalności gospodarstw domowych / Cost of mortgages in Swiss francs vs. a risk of insolvency of households	98
Zdzisław Kes: Strukturyzacja budżetów kosztów / Structuring of costs' budgets)	107
Marcin Klinowski: Podatkowe aspekty finansowania zakupu środka transportu w działalności gospodarczej / Tax aspects of the purchase of a passenger car financing in business	118
Roman Kotapski: Ośrodki odpowiedzialności i miejsca powstawania kosztów w podmiotach leczniczych / Responsibility centers and cost centers in healthcare institutions	130

Robert Kowalak: Mierniki dokonań w budżetowaniu przedsiębiorstwa / Performance indexes in enterprise budgeting	140
Marcin Kowalewski, Piotr Głowicki: Metoda hoshin kanri w przedsiębiorstwach wykorzystujących koncepcję lean management / Using hoshin kanri method in lean enterprise.....	154
Maria Nieplowicz: Analiza przypadków wdrożeń zrównoważonej karty wyników w jednostkach samorządu terytorialnego / The analysis of the Balanced Scorecard implementation in the local government units	164
Edward Nowak: Zasada równoważenia kosztów i korzyści z informacji dostarczanych przez sprawozdania finansowe / Applying the cost-benefit principle to information disclosed in financial statements	173
Marta Nowak: Praca biegłego rewidenta w ujęciu psychologicznym. Koncepcje cech, style atrybucji, strategie obronne oraz błędy i efekty poznawcze / Certified auditor's work in psychological dimension. Feature conceptions, attribution styles, defense strategies and cognitive biases and effects	182
Marta Nowak: Wpływ doświadczeń zawodowych studentów kierunków związanych z rachunkowością na preferencje w zakresie specyfiki, organizacji oraz kariery w przyszłej pracy / The impact of professional experiences of students of accounting-related specializations on their preferences concerning specification, organization and career in their future work	191
Michał Poszwa: Wynagrodzenia i składki ubezpieczeniowe w rachunku kosztów uzyskania przychodów / Salaries and contributions in cost accounting of revenues obtaining	204
Marcin Wierzbński: Rachunkowość zarządcza w identyfikacji szans i zagrożeń w otoczeniu zewnętrznym dla modelu biznesowego przedsiębiorstwa / Management accounting in the identification of opportunities and threats for business model in external environment of the company	212

Wstęp

We współczesnej gospodarce, przy zmieniających się bardzo dynamicznie warunkowaniach rynkowych, istotną rolę odgrywają systemy generowania informacji. Dla menedżerów wszystkich szczebli ważne jest, aby móc podejmować decyzje na podstawie rzetelnie przygotowanych raportów i rachunków kalkulacyjnych. Większość potrzebnych decydom informacji można pozyskać z wewnątrz przedsiębiorstwa, ale muszą zostać one odpowiednio zestawione i zaprezentowane. W związku z tym funkcje, jaką pełnią rachunek kosztów, rachunkowość zarządcza i controlling w rachunkowości oraz zarządzaniu, należy uznać za niezwykle ważne. Są to obszary, które ze względu na potrzeby jednostek gospodarczych nieustannie się rozwijają, co skutkuje pojawianiem się coraz to nowych rozwiązań. Na bieżąco publikowane są teoretyczne opracowania wielu nowych bądź ulepszanych instrumentów, które jednocześnie mają szerokie i realne zastosowanie w praktyce.

Rachunek kosztów dostarcza różnych informacji o kosztach, sposobach i metodach kalkulacji w zależności od potrzeb przedsiębiorstwa. Umożliwia wykorzystywanie tych informacji w rachunkach wyników i pozwala na świadomą kontrolę ich poziomu. Rachunkowość zarządcza jest systemem, który powinien uzupełniać dane księgowe i prezentować informacje, których w obligatoryjnej sprawozdawczości finansowej nie ma. Controlling natomiast powinien wspomagać proces zarządzania poprzez raportowanie wewnętrzne i właściwie przygotowane budżetowanie.

Przedstawione w niniejszej publikacji zagadnienia można przyporządkować do trzech głównych grup tematycznych:

- 1) rachunku kosztów – zawierające charakterystykę procesu ustalania jednostkowego kosztu produktu, klasyfikację kosztów na potrzeby controllingu, prezentację kosztów badań i rozwoju w raportach rocznych, wykorzystanie rachunku kosztów działań, kalkulację kosztów kredytów hipotecznych, a także prezentację zasady równoważenia kosztów i korzyści z informacji dostarczanych przez sprawozdania finansowe;

- 2) zarządczych instrumentów rachunkowości i controllingu – prezentowane tu kwestie dotyczą controllingu strategicznego, controllingu kosztów, wpływu źródeł finansowania na planowanie i kontrolę, mierników dokonań w budżetowaniu oraz rachunkowości zarządczej w identyfikacji szans i zagrożeń w otoczeniu zewnętrznym przedsiębiorstwa;

3) zastosowania specyficznych rozwiązań dla różnych branż i działalności – branży meblarskiej czy motoryzacyjnej, międzynarodowych przedsiębiorstw budowlanych, podmiotów leczniczych, europejskich spółek biotechnologicznych i branży finansowej.

Autorzy liczą na to, iż przedstawione przez nich koncepcje i metody zostaną z powodzeniem wykorzystane w praktyce gospodarczej bądź staną się przyczynkiem do dalszych dyskusji i poszukiwań jeszcze bardziej skutecznych instrumentów rachunku kosztów, rachunkowości zarządczej i controllingu.

Edward Nowak, Magdalena Chmielowiec-Lewczuk

Edward Nowak

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mail: edward.nowak@ue.wroc.pl

ZASADA RÓWNOWAŻENIA KOSZTÓW I KORZYŚCI Z INFORMACJI DOSTARCZANYCH PRZEZ SPRAWOZDANIA FINANSOWE

APPLYING THE COST-BENEFIT PRINCIPLE TO INFORMATION DISCLOSED IN FINANCIAL STATEMENTS

DOI: 10.15611/pn.2016.424.16

Streszczenie: Sprawozdania finansowe powinny prezentować informacje użyteczne dla ich odbiorców, które są istotne przy podejmowaniu decyzji. Dostarczanie odpowiednich informacji ich użytkownikom wymaga ponoszenia pewnych kosztów. Istotne jest zatem, aby ponoszone koszty były zrównoważone korzyściami płynącymi z wykorzystania informacji finansowych. Przewaga korzyści nad kosztami jest ważnym kryterium dostarczenia informacji przez sprawozdania finansowe. Kryterium to jest traktowane jako ograniczenie dotyczące zapewnienia informacjom finansowym fundamentalnych cech jakościowych. Jest ono zalecane przez regulacje dotyczące sprawozdawczości finansowej: Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej oraz dyrektywę Unii Europejskiej w sprawie sprawozdawczości finansowej. Głównym sposobem na spełnienie tego postulatu jest dostosowanie zawartości sprawozdania finansowego do skali działalności jednostki gospodarczej.

Słowa kluczowe: sprawozdawczość finansowa, koszty informacji, korzyści z informacji, jakość informacji finansowych.

Summary: Information disclosed in financial reports should be of use for its recipients and fit for decision-making purposes. The task of providing recipients with such information is invariably burdened with cost. Consequently, it is important to maintain proper balance between the cost of information acquisition and the potential benefits resulting from the use of such information. The cost-benefit principle is an important criterion to be met in financial reporting, and perceived as a limitation to the fundamental qualitative characteristics of useful financial information. The criterion is recommended in financial reporting regulations, both those by the International Financial Reporting Standards and the EU Directive on financial reporting. The most typical method of approach in this context involves adjustment of the content of financial disclosures to the scale of the entity's operation.

Keywords: financial reporting, information costs, information utility, financial information quality.

1. Wstęp

Sprawozdania finansowe powinny dostarczać informacji użytecznych dla różnych interesariuszy jednostki gospodarczej. Informacje prezentowane w tych sprawozdaniach muszą zatem wiernie prezentować zjawiska finansowe oraz być przydatne przy podejmowaniu decyzji gospodarczych przez ich użytkowników. Dlatego w sprawozdaniach finansowych należy dostarczać informacji odpowiednich do zapotrzebowania ich użytkowników. Z jednej strony sprawozdania finansowe nie mogą zawierać zbyt szczegółowych informacji, z drugiej zaś zasób prezentowanych informacji powinien być adekwatny do potrzeb interesariuszy.

System informacyjny rachunkowości jest ukierunkowany na użytkowników informacji prezentowanych w sprawozdaniach finansowych. Wiadomo, że przygotowanie, dostarczenie i wykorzystanie odpowiednich informacji wymaga ponoszenia kosztów. Jednakże dzięki posiadaniu informacji finansowych ich użytkownicy osiągają pewne korzyści. W tej sytuacji ważne jest osiągnięcie równowagi między kosztami pozyskania informacji a korzyściami płynącymi z posiadania informacji.

Jednostki gospodarcze sporządzające sprawozdanie finansowe oraz ich interesariusze wykorzystujące prezentowane w nich informacje powinni kierować się w swoich działaniach zasadą wyważenia kosztów i korzyści. Dlatego jednostki nie mogą być zbyt obciążone obowiązkami w zakresie przygotowania i dostarczania informacji finansowych, gdyż wymaga to poniesienia wysokich kosztów. Użytkownicy informacji prezentowanych w sprawozdaniach finansowych oczekują natomiast, aby decyzje podjęte przy ich wykorzystaniu przyniosły odpowiednie korzyści. Dlatego równowaga między kosztami i korzyściami jest istotnym ograniczeniem przy sporządzaniu sprawozdań finansowych, wskazywanym przez instytucje zajmujące się uregulowaniami rachunkowości w skali międzynarodowej.

Problematyce kosztów i korzyści związanych z informacjami dostarczonymi przez sprawozdania finansowe jest poświęcony niniejszy artykuł. Głównym jego celem jest ukazanie istoty i znaczenia zasady przewagi korzyści nad kosztami informacji finansowych z punktu widzenia przygotowujących te informacje oraz wykorzystujących je przy podejmowaniu decyzji gospodarczych. Zasadnicza teza artykułu zawiera się w stwierdzeniu, że możliwe jest takie zaprojektowanie systemu rachunkowości, której końcowym produktem jest sprawozdawczość finansowa, aby było zapewnione osiągnięcie równowagi między kosztami i korzyściami. Główną metodą badawczą zastosowaną w artykule jest krytyczna analiza literatury oraz regulacji z zakresu sprawozdawczości finansowej.

2. Problemy szacowania korzyści i kosztów informacji finansowych

Sprawozdania finansowe sporządzane obligatoryjnie przez jednostki gospodarcze są końcowym produktem procesu rachunkowości finansowej. Proces ten obejmuje szereg następujących po sobie etapów: gromadzenie danych źródłowych, przetwarzanie

pierwotnych danych oraz dostarczanie informacji ich użytkownikom. W szerszym ujęciu tego procesu dochodzą do tego jeszcze czynności podejmowane na wejściu i na wyjściu systemu rachunkowości. Na wejściu chodzi o dostarczenie odpowiednich danych zawartych w zewnętrznych dokumentach źródłowych sporządzanych przez jednostki współpracujące. Z kolei na wyjściu następuje wykorzystanie informacji prezentowanych w sprawozdaniach finansowych przez interesariuszy jednostki gospodarczej.

Złożoność procesu informacyjnego rachunkowości powoduje, że analiza relacji koszty–korzyści jest bardzo trudna do przeprowadzenia. Koszty pozyskania informacji oraz korzyści płynące z posiadania informacji są bowiem udziałem nie tylko jednostki sporządzającej sprawozdania finansowe, ale także innych jednostek z nią współpracujących. Ponadto koszty są ponoszone na różnych etapach procesu informacyjnego rachunkowości. Korzyści są natomiast czerpane głównie dzięki wykorzystaniu informacji prezentowanych w sprawozdaniach finansowych, które są końcowym produktem tego procesu. Dochodzi do tego jeszcze przenoszenie kosztów i korzyści z przygotowujących informacje finansowe na ich użytkowników [Demski 1973, za: Hendriksen, van Breda 2002, s. 150].

Stopień trudności oszacowania kosztów pozyskania informacji oraz korzyści płynących z posiadania informacji są odmienne. Stosunkowo łatwiej jest niewątpliwie oszacować koszty ponoszone w związku z przygotowaniem i dostarczaniem informacji. Znacznie trudniej jest natomiast oszacować korzyści osiągnięte dzięki wykorzystaniu posiadanych informacji. Nie można jednak ignorować tego problemu, gdyż także przy prowadzeniu rachunkowości i sporządzaniu sprawozdań finansowych należy kierować się kryterium efektywności kosztowej dotaczanych informacji. Ważne jest, aby dostarczanie informacji nie wymagało poniesienia zbyt wysokich kosztów oraz aby ich wykorzystanie nie skutkowało niewielkimi korzyściami.

Koszty prowadzenia rachunkowości i przygotowania sprawozdań finansowych można ograniczyć m.in. przez wyeliminowanie takich informacji w nich prezentowanych, które nikomu i niczemu nie służą. W tym aspekcie ważne jest właściwe rozpoznanie potrzeb informacyjnych różnych interesariuszy jednostek gospodarczych. Błędna ocena tych potrzeb może doprowadzić do mniejszych korzyści osiągniętych wskutek wykorzystania dostarczanych informacji przy podejmowaniu decyzji gospodarczych. W przypadku nadmiaru dostarczanych informacji dochodzą do tego jeszcze rosnące koszty prowadzenia rachunkowości.

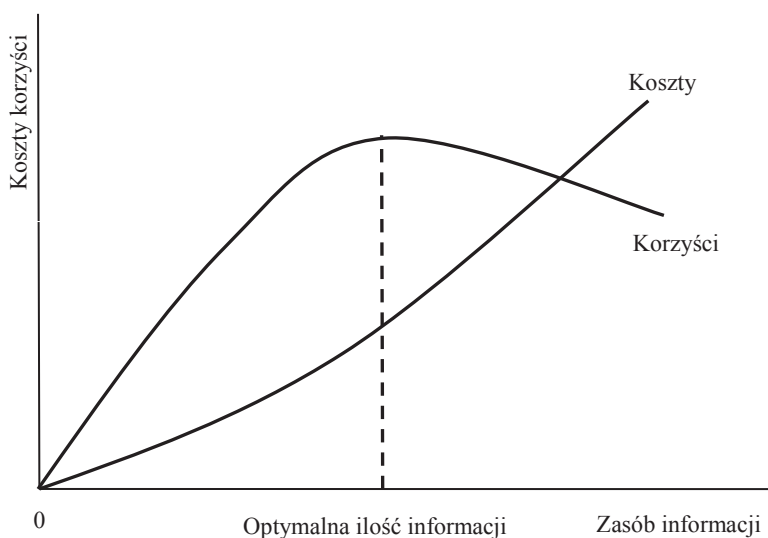
W związku z analizą relacji korzyści–koszty informacji finansowych powstaje najtrudniejszy problem, jak oszacować wartość korzyści czerpanych z informacji dostarczanych przez sprawozdania finansowe. Teoretycznie ujmując to zagadnienie, można uznać, że chodzi o wycenę konsekwencji każdej decyzji podejmowanej na podstawie różnych zasobów informacji. Przy takim podejściu różnica między wynikami decyzji w dwóch rozpatrywanych sytuacjach może być potraktowana jako miara korzyści uzyskiwanych z odmiennych zasobów informacji [Nowak 1996, s. 18-19].

Przedstawione rozumowanie może być odniesione do dwóch stanów, jeśli chodzi o zasób informacji finansowych. Jedną sytuacją jest dysponowanie pełną, dokładną informacją. Inną sytuacją jest uzyskanie dodatkowej informacji w stosunku do tej, którą dysponuje podejmujący decyzje gospodarcze. Ogólne zasady szacowania wartości informacji finansowych w tych dwóch stanach są podobne i zgodne z wcześniej podaną ideą. Jednakże bardziej skomplikowane jest oszacowanie korzyści płynących z posiadania pełnej informacji. Chodzi bowiem przy tym o to, aby była to informacja istotna z punktu widzenia przydatności przy podejmowaniu decyzji.

Sprawozdania finansowe powinny dostarczać informacji istotnych, w odpowiednich przekrojach informacyjnych a ich zasób powinien być odpowiedni do potrzeb interesariuszy. Zasób ten może być określony na podstawie ilości dostarczanych informacji, ich szczegółowości, ścisłości oraz szybkości przekazywania. Jednocześnie chodzi o to, aby informacje finansowe były gromadzone, przetwarzane i dostarczane po najniższym koszcie. Dlatego powstaje problem ustalenia optymalnego zasobu informacji dostarczanych przez sprawozdania finansowe.

Wyznaczenie optymalnego zasobu informacji finansowych polega na porównaniu kosztów dostarczania informacji przez sprawozdania finansowe z potencjalnymi korzyściami, jakie są osiągnane przez wykorzystanie tych informacji. Relacja między korzyściami czerpanymi z posiadania informacji finansowych a kosztami ich pozyskania jest przedstawiona graficznie na rysunku 1.

Ogólną prawidłowością jest, że koszty pozyskania informacji finansowych wzrastają w przyspieszonym tempie wraz z powiększaniem zasobu przekazywanych

Rys. 1. Koszty i korzyści a zasób informacji

Źródło: opracowanie własne.

informacji. Inaczej mówiąc, ponosi się coraz większe koszty na pozyskanie dodatkowych informacji. Korzyści czerpane z otrzymanych informacji kształtują się natomiast odmiennie na tle powiększania zasobu informacji. Początkowo, przy niewielkim zasobie informacji wzrastają, gdyż każda dodatkowa informacja przynosi dodatkowe korzyści. Przy czym tempo wzrostu korzyści z informacji jest malejące. Po przekroczeniu pewnego rozsądnego zasobu informacji korzyści te mogą nawet maleć. Jest tak dlatego, że występuje nadmiar informacji.

Projektując system rachunkowości i sprawozdawczości finansowej, należy brać pod uwagę korzyści i koszty pozyskania informacji. Informacje powinny być wytwarzane tylko wtedy, gdy korzyści z posiadania informacji przewyższają koszty ich pozyskania. Prowadzeniu działalności jednostek gospodarczych towarzyszy powstawanie ogromnej liczby danych odzwierciedlających zdarzenia gospodarcze. Dlatego sprawozdawczość finansowa powinna pełnić funkcję filtra, który odsiewa informacje nieistotne, pozostawia natomiast informacje istotne.

Proces segregowania informacji finansowych powinien uwzględniać potrzeby ich użytkowników. Jeśli informacje prezentowane w sprawozdaniach finansowych nie mają znaczenia dla interesariuszy jednostki gospodarczej, to nie mają wartości. Ważne jest, aby występowała mocna zależność między oczekiwaniami interesariuszy jednostki a zawartością sprawozdań finansowych. Tworząc sprawozdania finansowe, należy mieć na uwadze te oczekiwania i dbać o istotność informacji oraz tak je prezentować, aby były one przejrzyste i zrozumiałe.

3. Korzyści i koszty informacji a zasada proporcjonalności w sprawozdawczości finansowej

Ważną cechą rachunkowości jest jej nastawienie na odbiorców informacji. W sprawozdaniach finansowych powinny być prezentowane takie informacje, które interesują interesariuszy jednostek gospodarczych. Zakres tych informacji w dużym stopniu zależy od skali prowadzonej działalności. Można zatem uznać, że im większa jest jednostka gospodarcza, tym szersze jest zainteresowanie jej działalnością i tym więcej informacji na jej temat potrzebują interesariusze. Przy tym należy uwzględnić ograniczenie dotyczące kosztów i korzyści.

Ograniczenie dotyczące przewagi korzyści nad kosztami pozyskania informacji znajduje odzwierciedlenie w regulacjach dotyczących rachunkowości i sprawozdawczości finansowej. Praktycznym jego urzeczywistnieniem jest zasada proporcjonalności sformułowana w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE w sprawie sprawozdawczości finansowej [Dyrektywa... 2013]. Zasada ta odnosi się do zakresu obligatoryjnych sprawozdań finansowych w relacji do skali działalności jednostek gospodarczych.

Komisja Europejska wyszła z założenia, że w krajach członkowskich Unii Europejskiej działają jednostki gospodarcze bardzo zróżnicowane pod względem wielko-

ści. W takiej sytuacji nieuzasadnione jest obciążanie wszystkich przedsiębiorstw takimi samymi obowiązkami administracyjnymi. Ponieważ obowiązków o takim charakterze nałożonych na jednostki gospodarcze jest stosunkowo dużo, koniecznością stało się zmniejszanie ich uciążliwości. Uwaga ta odnosi się także do obowiązkowej sprawozdawczości finansowej.

Komisja Europejska uznała za pożądane opracowanie i ustanowienie przepisów dotyczących działalności gospodarczej w krajach członkowskich, z uwzględnieniem zasady pomocniczości. Chodzi przy tym o to, aby zagwarantować proporcjonalność obciążeń administracyjnych jednostek gospodarczych do korzyści płynących z tych regulacji. Zasada ta jest rezultatem realizacji programu Komisji Europejskiej pt. „Small Business Act for Europe”, przyjętego w 2008 r. W programie tym hasło przewodnie brzmi: „najpierw myśl na małą skalę”, a uznaje on kluczową rolę małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarce krajów członkowskich Unii Europejskiej.

Zasada proporcjonalności obciążeń administracyjnych jednostek gospodarczych sformułowana przez Komisję Europejską odnosi się także do regulacji dotyczących sprawozdawczości finansowej. W tym przypadku chodzi o to, aby obowiązki w zakresie prowadzenia rachunkowości i przedstawiania informacji w sprawozdaniach finansowych były proporcjonalne do korzyści płynących z wykorzystania tych informacji. Jest bowiem tak, że zainteresowanie działalnością różnych jednostek gospodarczych zależy w dużym stopniu od ich wielkości. Dlatego powinna występować pewna równowaga między potrzebami informacjami użytkowników sprawozdań finansowych a interesami jednostek gospodarczych. Oznacza to, że zakres prezentacji i ujmowania informacji w sprawozdaniach finansowych powinien być proporcjonalny do znaczenia jednostek gospodarczych w życiu społecznym kraju oraz do skali prowadzonej działalności.

W zasadzie proporcjonalności dotyczącej sprawozdawczości finansowej chodzi przede wszystkim o to, aby nie obciążać nadmiernymi obowiązkami sprawozdawczymi małych i średnich przedsiębiorstw, a zwłaszcza mikrojednostek. Takie bowiem jednostki mają ograniczone możliwości finansowe, a ponadto zainteresowanie ich działalnością przez różnych interesariuszy jest mniejsze. W takiej sytuacji ważne jest określenie minimalnych wymogów dotyczących zakresu informacji prezentowanych w sprawozdaniach finansowych.

Z przeprowadzonych rozważań wynika, że istotne jest dostosowanie zakresu informacji prezentowanych w sprawozdaniach finansowych do skali działalności jednostek.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE wskazuje trzy kryteria klasyfikacji jednostek gospodarczych ze względu na wielkość. Są to:

- 1) suma bilansowa,
- 2) przychody netto ze sprzedaży,
- 3) średnia liczba zatrudnionych w roku obrotowym.

Na podstawie tych kryteriów w omawianej dyrektywie zostały wyróżnione cztery kategorie jednostek: mikrojednostki, małe jednostki, średnie jednostki i duże jednostki. Progi dotyczące kwalifikacji jednostek do poszczególnych kategorii są podane w tabeli 1.

Tabela 1. Klasyfikacja jednostek gospodarczych ze względu na wielkość

Rodzaje jednostek	Suma bilansowa (euro)	Przychody netto ze sprzedaży (euro)	Średnia liczba zatrudnionych
Mikrojednostki	≤ 350 000	≤ 700 000	≤ 10
Małe jednostki	≤ 4 000 000 (6 000 000)*	≤ 8 000 000 (12 000 000)*	≤ 50
Średnie jednostki	≤ 20 000 000	≤ 40 000 000	≤ 250
Duże jednostki	> 20 000 000	> 40 000 000	> 250

* Progi możliwe do ustalenia przez państwa członkowskie Unii Europejskiej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Dyrektywa... 2013].

Jednostka gospodarcza jest kwalifikowana do kategorii mikrojednostki, małe jednostki lub średnie jednostki, jeśli nie przekracza dwóch z trzech limitów określonych w tabeli 1. Natomiast jednostka uznawana za dużą, jeśli przekracza dwa z trzech wskazanych progów na dzień bilansowy.

Zasada proporcjonalności sformułowana w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE została uwzględniona w nowelizacji ustawy o rachunkowości w Polsce. W przeprowadzonych nowelizacjach zostały mianowicie wyróżnione jednostki mikro, małe jednostki oraz jednostki zainteresowania publicznego. Kryteria klasyfikacji jednostek do tych grup są podobne do podawanych w dyrektywie 2013/34/UE.

Do jednostek mikro zalicza się spółki oraz inne osoby prawne prowadzące działalność gospodarczą, które w dwóch ostatnich latach obrotowych nie przekroczyły co najmniej dwóch z trzech następujących wielkości:

- suma aktywów bilansu – 1 500 000 zł,
- przychody netto ze sprzedaży towarów i produktów – 3 000 000 zł,
- średnioroczne zatrudnienie – 10 osób.

Za jednostki mikro uważają się także inne jednostki wskazane w art. 3 ust. 1a i 16 znowelizowanej ustawy o rachunkowości [Ustawa z 11 lipca 2014]. Jednostkami małymi według ustawy o rachunkowości są spółki oraz osoby prawne prowadzące działalność gospodarczą, które w dwóch ostatnich latach obrotowych nie przekraczają co najmniej dwóch następujących progów:

- suma aktywów bilansu – 17 000 000 zł,
- przychody netto ze sprzedaży towarów i produktów – 34 000 zł,
- średnioroczne zatrudnienie – 50 osób.

Jednostkami małymi nie są jednakże tzw. jednostki zainteresowania publicznego określone w art. 3 ust 1 pkt 49 znowelizowanej ustawy o rachunkowości [Ustawa

z 11 lipca 2014]. Ponadto w tej nowelizacji wskazane są inne jednostki traktowane jako małe jednostki.

Realizacja zasady proporcjonalności w nowelizacjach ustawy o rachunkowości przejawia się w zwolnieniach z pewnych obowiązków sprawozdawczych. Ponadto możliwe są uproszczenia przy sporządzaniu sprawozdań finansowych. Ważne jest także określenie minimalnych wymogów co do ujawniania informacji finansowych. Jest to zgodne z zaleceniami dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie sprawozdawczości finansowej.

Zmniejszenie obowiązków sprawozdawczych małych i średnich przedsiębiorstw postulowała Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości. Rada ta wydała w 2009 r. Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw [IFRS 2009]. W standardzie tym przewidziane są uproszczone rozwiązania w stosunku do tych określonych w Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej [*Międzynarodowe...* 2011]. Wiele stosowanych uproszczeń zalecanych w Międzynarodowym Standardzie Sprawozdawczości Finansowej dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw znalazło potwierdzenie w rozwiązaniach określonych w dyrektywie Unii Europejskiej i Rady 2013/34/UE.

4. Zakończenie

Dostosowanie zakresu informacji dostarczanych przez sprawozdanie finansowe do skali działalności jest ważnym kierunkiem zmian w rachunkowości. Zakres ten powinien być bowiem odpowiedni do potrzeb informacyjnych różnych interesariuszy. Ważne jest, aby były to informacje wiarygodne oraz przydatne przy podejmowaniu decyzji gospodarczych. Dlatego w sprawozdaniach finansowych należy ujawniać przede wszystkim informacje istotne, dzięki wykorzystaniu których interesariusze osiągną określone korzyści z trafniejszych decyzji.

Zakres ujawnień informacji finansowych w raportach rocznych powinien być jednym z podstawowych kryteriów oceny użyteczności sprawozdań finansowych. Zmodyfikowane regulacje rachunkowości, dostosowujące ten zakres do skali działalności jednostek gospodarczych, w dużym stopniu spełniają to kryterium. Ważne jest przy tym, aby interesariusze jednostek gospodarczych czerpali określone korzyści z informacji dostarczanych przez sprawozdanie finansowe.

Określając zakres ujawnień w sprawozdaniach finansowych, należy jednak brać pod uwagę koszty pozyskania, przetwarzania i dostarczania informacji. Im większy bowiem jest zakres dostarczanych informacji, tym bardziej rozbudowany musi być system rachunkowości. Podstawą oceny skomplikowania tego systemu powinny być koszty ponoszone na jego opracowanie, wdrożenie i funkcjonowanie. Dlatego ważna jest analiza relacji między korzyściami a kosztami ponoszonymi w związku z przygotowaniem i dostarczeniem informacji, które powinny być ujawniane w sprawozdaniach finansowych.

W rzeczywistości może zdarzyć się także, że skorzystanie z ustawowych możliwości uproszczeń i zwolnień w sprawozdawczości finansowej może spowodować wzrost kosztów związanych z modyfikacją systemu rachunkowości uwzględniającego nowe rozwiązania. Może przykładowo wystąpić konieczność dostosowania oprogramowania finansowo-księgowego, na co należy ponieść pewne koszty. Ponadto zasób informacji zawartych w sprawozdaniu finansowym mikro lub małych jednostek może okazać się niewystarczający z punktu widzenia potrzeb interesariuszy zewnętrznych, np. kredytodawców. W takich przypadkach konieczne mogą okazać się dodatkowe zestawienia dostarczane w postaci załączników do obligatoryjnie sporządzonego sprawozdania finansowego. To może też podwyższyć koszty przygotowania odpowiednich informacji finansowych dla interesariuszy.

Literatura

- Demski J.S., 1973, *The General Impossibility of Normative Accounting Standards*, The Accounting Review, October.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE z 26 czerwca 2013 r., Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z 29 czerwca 2013 r., L 182/19.
- Hendriksen E.A., van Breda M.F., 2002, *Teoria rachunkowości*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- IFRS, 2009, *International Financial Reporting Standards for Small and Medium Entities – IFRs for SMEs*, International Accounting Standards Board, London.
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej*, 2011, część A, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.
- Nowak E., 1996, *Teoria kosztów w zarządzaniu przedsiębiorstwem*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Nowak E., 2014, *Obowiązki w zakresie sprawozdawczości finansowej a wielkość jednostki gospodarczej*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 344.
- Ustawa z 11 lipca 2014 r. o zmianie ustawy o rachunkowości, Dz.U., poz. 1100.
- Ustawa z 23 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o rachunkowości oraz niektórych innych ustaw, Dz.U., poz. 1333.